

grof Taaffe, ali pa Steinbach in ona volilna reforma, katere se tako boje, bi se zopet utegnila pokazati na obzorji. Najhujše je pa še to, da se celo govori, da Taaffejeva volilna reforma, ki ne preminja ustave in državi ne naklada novih bremen, se celo mogla vpeljati, ne da bi ta državni zbor moral v to privoliti, končno besedo bi torej utegnil imeti še le zbor, ki bi se volil na podlagi novega volilnega reda. To je pa že tako strašilo, da nekateri slovenski poslanci pač že radi tudi dvojezično gimnazijo v Celji zataje, če je to le na kak lepši način mogoče in tak način bi se našel, ko bi bil vsprejet predlog štajarskih konservativcev.

Politični pregled.

V goriškem deželnem zboru so bili odnošaji mej Slovenci in Italijani se jako poostrili. Slovenci so bili izstopili iz deželnega zbora. Govorilo se je že odstopu deželnega glavarja, da celo o razpustu deželnega zbora. Iz Trsta je bil prišel sam namestnik posredovat mej Slovenci in Italijani. Razpor se ni dal poravnati in zbor se je bil zaključil. Razpor se je pa tikal le gospodarskih vprašanj. Italijani bi bili radi velike podpore za svoj del dežele, za slovenski pa niso morali ničesar dovoliti. Letos imajo jeden glas večine v zboru, ko je umrl jeden slovenski poslanec. Slovenci so pa izstopili in so s tem preprečili njih sebične namene.

Tržaški Italijani s svojo pritožbo proti škofu tržaškemu niso dosegli v Rimu nobenega vspeha. V Vatikanu so to pritožbo kar na stran položili in nanjo niti odgovora ne bodo dali, ker že predobro poznajo tržaške Italijane. Tržaški Italijani so zaradi nevspeha malo potrti, kajti pričakovali so vse drugačnega izida.

Volilna reforma v koroškem deželnem zboru. — Po daljši debati je koroški deželni zbor predlogo o volilni reformi izročil deželnemu odboru, da jo še pretresa in predela. V sedanji obliki bi tako ne bila dobila potrjenja.

Državni zbor se snide dne 19. t. m. in bode nadaljeval razpravo o kazenskem zakonu. O davčnem zakonu se ne ve, če pride letošnje pomlad na vrsto. Mej koaliranimi strankami se kaže veliko nasprotje zastran volilne pravice petakarjev. Po sedanjem volilnem redu zgube volilno pravico, ker se jim davek zniža pod 5 gld. Konservativci žele, da se jim posebnim zakonom volilno pravico ohrani. Liberalci pa pravijo, da tega ni potrebno, ker se bode stvar tako lahko uredila pri občni volilni reformi. Ker se pa utegne občna volilna reforma odložiti za drugo postavodavno dobo, bi liberalci pridobili mnogo mandatov po mestih, ker bi se otresli največjih nasprotnikov, petakarjev. V novem državnem zboru bi pa potem morda lahko občna volilna reforma izveli popolnoma po svoji volji in si tako za dolgo zagotovili svoj vpliv v Avstriji. Vedno jasneje se vidijo slabe posledice koalicijske politike.

Češki deželni zbor je sklenil spremembo volilnega reda, v kolikor je to potrebno vsled osnove novega okrajnega sodišča v Toplicah. Premembi so ugovarjali Staro- in Mladočehi, ker je po njih mnenji osnova dotičnega sodišča nepostavna, ker vanjo ni privolil češki deželni zbor. Veleposestniki so pa glasovali z nemškimi liberalci in vlada je tako dobila večino. Pri tej priliki se je zopet videlo, da ima vlada najvernejše sluge v veleposestnikih, kateri se niti na Staročehi več ne ozirajo. V češkem deželnem zboru že faktično gospodarijo Nemci in pa vlada.

Russ in Clumecky sta bila zadnji čas sklicala volilna shoda, na katerih sta zagovarjala koalicijo. Oba ta dva

vodji nemške levice se strinjata v tem, da je koalicija v korist Nemcev, ker sami nimajo večine v deželnem zboru. Russ je glede na volilno reformo se izjavil da se osnuje nova volilna skupina. Iz njegovega govora se je videlo, da predlogov s konservativne strani Nemci nič posebno resno ne vpoštevajo. Chlumecky pa misli, da se za volilno reformo sploh še tako ne mudi.

Volitve na Ogerskem. — Vladna stranka je zmagala pri vseh volitvah, kjer so se morali novi imenovani ministri dati znova voliti. Najhujši je bil volilni boj v Čakovci, kjer je kandidoval novi učni minister Vlasic. Katoliška stranka je bila napela vse sile, da bi preprečila njegovo izvolitev, pa se jej ni posrečilo. Vlada je pa tudi porabila vse sile, da zmaga. Nekateri duhovnike, ki so iz družih krajev prišli agitovat, je odgnala z orožniki.

Trozveza. — Listi posebno pa angleški pečajo se zadnji čas zopet prav mnogo z trozvezo. Kakor znano poteče pogodba za trozvezo mej Avstro-Ogersko, Nemčijo in Italijo l. 1897. Z ozirom na slabe finančne razmere v Italiji, ki nikakor ne more biti kos nalogi, katero je prevzela kot zaveznica, zatrjuje se da se Italija pač nikakor več ne bo vsprejela v trozvezo, ker pač ni pričakovati od drugih velesil, da bi doprinašale žrtve za financijelno propalo Italijo. Angleški listi poudarjajo pa to tudi zaradi tega, ker je Angliji mnogo na tem, da Italija ne bi bila v trozvezi. Anglija je v Sredozemskem morju poleg Italije močno interesovana in razumljivo je, da ji ni vsejedno, v kaki zvezi je poslednja.

Vatikan. — Zadnji čas se je z ozirom na izvanredno zmedene finančne razmere v Italiji veliko pisalo, da bodo katoličani stopili pri prihodnjih volitvah na pozorišče. Pred kratkim je papež Leo XIII v avdijenci sprejel najodličnejše člane rimske katoliške aristokracije in se je ob tej priliki izjavil, da i pri prihodnjih volitvah katoličani ne bodo posegli v volilni boj. S tem so torej ovržene vse trditve, da namerava Sveta stolica svojo abstinenčno politiko premeniti.

Obrtnija.

Slovensko posojilništvo.

Spisal Ivan Lapanje.

Slovensko posojilništvo se tako lepo razvija, da je kar veselje, pečati se s tem domoljubnim podjetjem. Leta 1893. je bilo — kakor to posnamemo iz 4. „Letopisa slovenskih posojilnic“ — na Koroškem 17, na Kranjskem 18, na Primorskem 10 in na Štajarskem 22, skupaj 67 posojilnic. V teku minolega leta se je pa osnovala še 1 posojilnica (v Klečah blizu Beljaka) na Koroškem, 7 se jih je osnovalo na Kranjskem (v Idriji, Litiji, Zagorji ob Savi, v Ilirski Bistrici [2], v Kranjski gori, Cerknici), 2 na Primorskem (v Ajdovščini in v Podgradu v Istri) in 4 na Štajarskem (v Ljubnem pri Gorenjem gradu, pri Mariji Snežni, v Slovenski Bistrici in v Brežicah). Koncem leta 1894. smo šteli torej Slovenci že 81 posojilnic. Ako bode v tem obziru še l. 1895. tako rodovitno, kakor je bilo l. 1894., šteti utegnemo čez leto dnij blizu 100 posojilnic. Verjetno pa je tudi, da se bode še dokaj teh prekornih denarnih zavodov osnovalo; kajti iz mnogih krajev čujemo, da se delajo priprave, na pr. v Kanalu in Komnu na Goriškem, v Trebnjem na Dolenjskem. Ob jezikovnih mejah so taki zavodi posebno potrebni, da ne bode treba našim ljudem pomoči iskati pri bogatih na-

sprotnikih naše narodnosti. Zato bi želeli, da se zlasti na Koroškem in v Istri še več posojilnic osnuje.

Na Štajarskem je pa radi tega želeli, da se še nekaj slovenskih posojilnic osnuje, ker bi jih napravil sicer štajarski deželni odbor, toda ne slovenskih, ampak čisto nemških s pomočjo deželnega denarja, katerega daje nekoliko brez obresti, nekoliko ga pa celo podari novim svojim zavodom za prvi začetek. Na ta način se je štajarskemu deželnemu odboru posrečilo, da je ustanovil na slovenskih tleh že 3 nemške posojilnice, namreč na nemški meji v Št. Ilju v Slovenskih goricah in v Selnici na Muri ter na Bizeljskem.

Prepričani smo, da se v bodočih letih ustanove slovenske posojilnice v vseh onih krajih, kjer jih še nimajo, na pr. na Kranjskem: v Kostanjevici, v Trebnjem, v Zatičini, na Brdu, v Trziči, Škofji Loki, v Velikih Lašičah, v Senožečah. Koristne bi bile posojilnice tudi še v večjih vaseh takih velikih sodnih okrajev, kjer sicer posojilnice že imajo, na pr. v postojnskem okraju še v Št. Petru na Krasu, ali pa v slovenskem delu kočevskega okraja, na pr. ob Kolpi. — Na Goriškem nimajo še posojilnice tudi v Bolcu in v Sežani ne. — Na Štajarskem bi morda kazalo posojilnico osnovati v kozjanskem okraju in v Rogateci. V Laškem trgu tudi še nimajo slovenske posojilnice, ampak le nemško „Vorschusskasse“. — Na Koroškem je še več krajev, kjer je sedež sodišča in davkarije, brez slovenske posojilnice. In tako bode po raznih krajih slovenske domovine v tem obziru še veliko dela treba.

Ker se je torej slovensko posojilništvo na jedni strani sicer že precej razvilo, na drugi strani pa vendar še dokaj dela čaka, treba je celo stvar pregledati tudi z ozirom na načela, po katerih so se sedanje posojilnice snovale, in nasvetovati, po katerih principih naj se novi denarni zavodi te vrste v bodoče ustanavljajo ali stari urejujejo. Ta vprašanja je potrebno razmotrivati tudi radi tega, ker sami strokovnjaki niso v teh principih do pičice jedini, kakor se je to že večkrat pokazalo celo v društvu, katero vodi slovenske posojilnice. Da se nas bode dobro umelo, hočemo najprve stvar z zgodovinskega stališča pojasniti. (Dalje sledi.)

Obrtnijske raznoterosti.

Amerikanska svetovna trgovina. Po uradnem izkazu statističnega urada je razvideti, da so iz Zjedinjenih držav izvozili decembra meseca leta 1894. blaga v vrednosti 84.870.706 dol. leta 1893. istega meseca pa za 93.539.339. Ves izvoz leta 1894. je znašal vrednost 824.967.364, leta 1893. pa 875.831.884 dolarjev. Uvozilo pa se je meseca decembra 1894. leta 62, 060.580, leta 1893. istega meseca pa za 49.119.368, vse leto 1894. se je uvozilo blaga za 672.672.540, leta 1893 pa 766.239.846 dolarjev. Od uvoženega blaga leta 1894. je bilo za 292.917.629 dolarjev podvrženega colnini, za 379.754.911 dolarjev pa bilo colnine prostega. Zlata se je izvozilo leta 1894. 101.821.375 dolarjev, uvozilo pa za 20.621.025 dolarjev; srebra izvozilo za 47.035.825, uvozilo pa za 10.495.631 dolarjev. Naseljencev je došlo 248.983, leta 1893 pa 488.776, toraj za 239.893 osob menj.

Kmetijstvo.

Potreba preuredbe domovinskega zakona iz l. 1863.

(Utemeljeval v deželnem zboru posl. Povše.)

L. 1863. proglasila je ces. vlada zakon o domovinski pravici in od tistega leta naprej se slišijo pritožbe proti temu zakonu toliko v državnem, kakor v deželnih zborih in v neštevilnih shodih raznih političkih društev. Ces. vlada sama priznava, da je ta zakon krivičen in potreben preuredbe.

Vsled premenjenih razmer po železnicah, ki odpirajo daljni svet in vežejo oddaljene okraje v kratkem času vožnje, nastali so povsem drugačni odnošaji, ljudstvo osobito ono, katero išče zaslužka, hiti v daljni svet, le da se preživi.

Da je temu tako, nam kažejo javno sledeče številke, katere sem posnel iz uradnih statističnih podatkov ces. vlade, ki je v državnem zboru predložila jeseni poseben zakon, po katerem naj se predela domovinska pravica. Dežele, katere so najmanj železnic dobile, imajo tudi najmanj ptujcev med seboj, tako Dalmacija, v kateri je 491.464 domačinov prebivalcev in le 29.653 ptujcev, domovno ne opravičenih, torej odpade na 100 domovno opravičenih le 6 ptujcev.

Nasprotno pa vidimo v Trstu, kjer je središče trgovinskega prometa, da je ondi 71.806 domovno opravičenih in 63.609 ptujcev, ali na 100 domačih pride 89 ptujih!

Še večja je razlika na Nižje Avstrijskem (Dunaj), kjer je 1.106.272 domačinov in 1.356.285 ptujcev, ali na 100 domačinov pride 123 ptujcev! Tudi v Zgorenji Avstriji odpade na 100 domačinov 101 ptujcev, na Štajarskem celo na 100 domačinov 110 ptujcev. V celi državi naštel se je 15.265.952 z domovno pravico, 8.270.104 brez domovne pravice, torej nad 100 avstrijskih prebivalcev odpade 54, ki nimajo te pravice.

Utemeljeval bom nasvet le kratko. Moj predlog meri na to, da bi visoki zbor izrekel se za potrebo, da se domovinski zakon preuredi približno v smislu, kakor je predlagala ces. vlada, ki je po tolikih predlogih, interpelacijah, peticijah in sklepah raznih zborov se konečno odločila, da je izdelala nov zakon, ki je sedaj v razpravi v drž. zboru.

Ko se je odsek izvolil in pričel razpravljati o njem, kazalo je vse na to, da se sprejme ta zakon, ker so celo zastopniki mest in pristaši levice zanj govorili. Pa hipoma se je situacija premenila, ko je dunajski zastop pričel agitacijo proti preuredbi zakona ter sklical shod vseh mestnih zastopstev. Vsa mesta pošiljajo peticije državnemu zboru in žal, da je tudi naše stolno mesto isto storilo, ker je prav imel oni občinski svetovalec, ki je odsvetoval odposlati peticijo, ker mnogo in mnogo je ljubljanskih sinov, ki iščejo dela in zaslužka v drugih

koalicije, ako se Slovencem gimnazija v Celji ne dovoli in da bodo znali prav ceniti vrednost prijateljstva z nemško konservativno stranko.

Politični pregled.

Deželni zbori so končali minoli teden svoje zasedanje. Razprave nekaterih so bile precej burne. Slovenci so iz treh deželnih zborov izstopili, v tržaškega pa še prišli niso bili. Pričakovalo se je, da se bodo vsi deželni zbori kaj izrekli, kako naj se izvrši volilna reforma, a v večini deželnih zborov se to vprašanje niti sprožilo ni, v drugih je ostalo samo pri predlogih. Kranjski deželni zbor se je izrekel za neki predlog, za katerega se pa mi nikakor ne ogrevamo. Najbolj še nam ugaja stališče, katero je v tem zavzel poslanec Hribar. Nekateri drugi poslanci so pa kaj čudne uloge igrali. Nedavno so se naukuševali za občno in jednako volilno pravico, sedaj so pa proti njej. Naravnost čudimo se nekaterim gospodom, da imajo tak strah pred tem, da bi delavci volili v sedanjih volilnih skupinah, dočim o svojem času v mestnem zboru jim niti Taaffe-jeva volilna reforma ni zadoščala, temveč so kar hoteli imeti jednako občno volilno pravico. Spoštovanja razsodnih ljudi si s tem gotovo niso pridobili. Iz oportunitete se da pač opravičevati sklep deželnega zbora, češ, naj se vsaj to dovoli, če se kaj boljšega, kaj bolj demokratičnega doseči ne da, a pobijati občno in jednako volilno pravico, pa vendar ne gre, če se je kdo morda nedavno še ogreval za njo. Sploh je pa na nas dotična seja naredila vtis, da so poslanci sploh jako nejasni glede volilne reforme, da se sploh niso s tem toliko važnim vprašanjem še toliko pečali, kolikor bi bilo želeti od ljudi, ki delujejo v javnosti. Jedino baron Schwegel je s svojimi predlogi pač pokazal, da vse vprašanje jako dobro ume, in tudi ve, kaj hoče, seveda s svojega nemškoliberalnega stališča. Gospod Klun je pa v deželnem zboru v jako dolgočasnem govoru razkladal, kako na Dunaji gospodje poslanci hodijo okrog volilne reforme, kakor mačka okrog vrele kaše. Pri tem je pa pripovedoval, kako delavci malo državnih bremen nosijo in celo prišel do grozno bedaste trditve, da še gospodarji zanje indirektni davek plačujejo, kar je nekoč razkladal jako nerazsodnim gornjeavstrijskim kmetom gosp. dr. Ebenhoch. Vprašati pač moramo gospoda Kluna, če morda ne ve, da delavci z delom pripomorejo gospodarjem, da plačajo ne le posredne, temveč tudi neposredne davke.

Državni zbor se je začel v torek. V prvi seji ni bilo italijanskih poslancev, da jim ni treba izrekati sožalja vsled smrti nadvojvode Albrehta. Tukaj se je pokazalo, kakšni Avstrijci so tisti ljudje, katere varuje koalicija v avstrijskem Primorju in katero tako podpira in boža vlada. Radovedni smo, če bode vlada Italijane še podpirala pri volitvah v Istri, ali so jej pa že razni dogodki odprli oči.

Kardinal Schönborn je bil te dni v Rimu. Govori se, da je šel papežu razkladat, da krščanski socialisti na Dunaji niso dobri katoličanje, in da naj se v bodoče ne pošilja papežev blagoslova njih shodom. Tako hočejo vedeti liberalni listi.

Poljaki v Nemčiji. — V berolinskem državnem zboru so minole dni poljski zastopniki zahtevali od vlade, naj ta kaj ukrene proti društvu za razširjanje nemštva v iztočnih pokrajinah. Znano je namreč, kako surovo imenovano društvo pod zaščito vlade zatira Poljake in kako brezobzirno ponemčuje slovanske kraje. Na to zahtevo poljskih poslancev je odgovoril minister za notranje stvari Köller nasprotno: Minister odbija najodločneje te zahteve in izjavlja, da država nikoga ne na pada, pač pa da nasprotno poljski časopisi hujskajo proti nemštvu. Narodni ponos zahteva, da vsaki Nемец razširja nemštvo v vzhodnih pokrajinah. Poljaki naj se združijo z Nemci v složno delo. Tej izjavi ministrom sledilo je burno odobra-

vanje. — Prav s kakoršnimi nasprotniki imajo se boriti avstrijski Slovani, s takimi imajo opraviti Slovani v Nemčiji. Tudi pri nas, če zahtevamo od Nemcev oziroma Lahov pravico napram sebi, očita se nam, da hujskamo in kliče se „narodni ponos“ na pomoč, ki naj naše opravičene zahteve odločno odbije. Vse to, kar se je zgodilo Poljakom v nemškem državnem zboru, to smo specijelno Slovenci doživeli prav zadnji čas v Istri, Trstu, Gorici, Celovci in Gradci. Nasprotniki Slovanov so povsod enaki.

Vatikan. — Kakor je znano, prizadeva se sedanji papež Leo XIII mnogo, da bi pravoslavno cerkev zjedini s katoliško. Mnogo je pa sv. Očetu tudi na tem, da bi anglikansko cerkev pridobil za katoliško. Ravno sedaj se poroča angleškemu listom iz Rima, da je papež naročil kardinalu Vaughan-u, da naj napravi obširno pismeno poročilo o razmerji anglikanske cerkve proti katoliški. Kardinal se baje že bavi s tem poročilom, v katerem bo navedel vse vzroke za in proti in če je sploh upanje na združitev anglikanske cerkve s katoliško. Papež bo o zadevi vprašal tudi druge katoliške škofe, redovnike in lajke. Iz vsega tega zopet odseva prevelika skrb papeževa za razširjanje sv. katoliške cerkve in za združitev drugih ver z edino pravo katoliško.

Azija. — Koliki so uspehi Japoncev v vojni proti Kitajcem, to spričuje predobro nastopni izkaz, karerega je prinesel neki japonski list. Od početka vojne, ko se je namreč izkrcala japonska vojska v Koreji pa do 20. januarja t. l. bilo je mej Kitajci in Japonci 17 večjih bitk, katere so vse dobili Japonci. Japoncev je padlo 418, ranjenih je bilo 1865; Kitajcev je padlo 5620, ranjenih je bilo 9500. Japonci so ujeli 1164 Kitajcev; vzeli so sovražniku 507 topov, 7400 pušk, streljiva vrednega 12½ milijona frankov, 2 zalogi živeža vredni 5 milijonov, 268 konj, 3326 šotorov, 21 ladij, 2 vojne ladije in raznega blaga vrednega 36 milijonov frankov. — Poroča se, da so Japonci sklenili ne prej sklepati miru z Kitajci, da dobe v svojo last tudi Penking, glavno mesto Kitajskega.

Obrtnija.

Slovensko posojilništvo.

Spisal Ivan Lapanje.

(Dalje.)

„Raiffeisena“ imenujejo očeta malih nemških posojilnic. Raiffeisen je bil rojen kot protestant na Nemškem, nekje ob Renn blizu Koblenca leta 1818. Bil je upravni uradnik. V tistih krajih, kjer je v mladih letih (1847—1850) služil, je bila takrat velika beda in lakota mej prostim ljudstvom. Da bi revnemu narodu pomagal, osnoval je bil najprvo konsumno društvo z vzajemnim poroštvom, ki je svojim članom živila po ceni preskrbovalo, n. pr. kruh, krompir; imelo je svojo pekarijo, preskrbovalo ljudstvu tudi dobro seme itd. Kljub temu je zapazil Raiffeisen, da bode ljudstvu šele potem pomagano, če bode dobilo po ceni denar na posodo, ker ga oderuhi preveč stiskajo, zlasti pri živinski kupčiji in sprejemanji živine v rejo. Zato je začel ljudem v tistih krajih posojilnice snovati. Njega je vodila prava krščanska ljubezen do bližnjega, kateremu je hotel z denarnimi zavodi pomagati. Njegov namen je bil v prvi vrsti, s podukom na člane in izposojevalce vplivati, torej poboljšati ga najprvo v npravstvenem obziru.

Pri snovanju posojilnic je imel Raiffeisen sledeča načela: Vsaka vas ali vsaj vsaka županija naj ima svojo posojilnico. Posojilnico naj vodijo kmetje sami; najboljši občani naj stopijo na čelo denarni zadrugi. Vodijo naj zavod brezplačno; le „računar“ naj dobi primerno nagrado, ki naj bode kolikor mogoče vedno jednaka, če tudi je dela več, kakor prvotno in navadno. Kmetje, kateri kot udje pristopajo, naj se neomejeno zavežejo zadrugi s svojim poroštvom. Deležev naj posojilnica ne jemlje; kmet ne more deležev plačevati, denarja potrebuje za kmetovanje. Saj njegova kmetija, živina in poljsko orodje njegovo dajejo dovolj varnosti pri zadrugi z neomejenim poroštvom. Obresti od posojil naj posojilnica ne jemlje naprej. Da ima denarna sredstva za posojevanje, skrbi naj za hranilne vloge.

Posojuje naj se po Raiffeisenovem nasvetu le na zadolžnice; menice so pri njegovih zavodih izključene. Čisti dobiček se ne razdeljuje mej člane, ampak prideva k prihranjeni zalogi (rezervnemu fondu), do katerega posamezni udje nimajo pravice, marveč le vsesкупna posojilnica. Če bi se posojilnica razdružila, si tudi združniki te zaloge ne smejo prisvojiti. Ona ostane marveč, kakor kakošna ustanova, nedotakljiva, ima se le obrestonosno naložiti dotlej, da se ustanovi nova posojilnica, ki je zopet kot svojo last prevzame. (Dalje sledi.)

Obrtnijske raznoterosti.

Svetlobarvne usnjate rokavice se osnažijo, če jih drgneš s platneno cunjjo, katero si namočil v pomerančnem soku. Rokavice drgni tako dolgo, da izgine vsa vlaga, potem jih pa obriši še z gorko cunjjo. Rokavice so potem kakor nove.

Dober jesih se napravi, če se vzame liter vode, liter vina ali pa jabolčnika in skupaj zmeša ter 90 g svežega kruha notri vrže in postavi na kak gorek kraj kacih osem dnij. Potem se precedi jesih skozi robec v kako posodo.

Kmetijstvo.

Potreba prenaredbe domovinskega zakona iz l. 1863.

(Utemeljeval v deželni zboru posl. Povše.)

(Dalje.)

Znan mi je slučaj, ki se je prigodil v občini Dvor pri Žužemberku, da je dobilo županstvo nalog, poravnati od mestnega magistrata v Budimpešti doposlani račun, ki je presegal 800 gld. za oskrbovanje neke ženske, ki je bila soproga rojenega Dvorčana, ki je pred veliko leti šel z doma v Budimpešto, kjer je kot kovač deloval. Kdor pozna malo revno občino dvorsko, priznal bo, da je ta ogromna svota, katero ima le za jedno ondi domovno opravičeno osebo, katere pa nihče nikdar videl in poznal ni, poravnati, grozno breme. Obžalujem, da nimam razkaza na razpolago, koliko posamezne občine imajo naklad za oskrbovanje svojih občinskih revežev, spominjam

pa se še izkazov, kakoršne izdaje vsako leto deželni zbor goriški, iz katerih je bilo razvideti, da morajo nekatere občine po 100, 150 in več procentov naklad le za poplačanje računov za oskrbovanje ubožcov nositi!

Dovolil sem si rabiti besedo, da je naš deželni zbor dolžan potegniti se za prenaredbo domovinskega zakona; to utemeljujem pa s tem, da je prav naša dežela, ki daje velik kontingent delavnih močij velikemu trgovskemu mestu Trstu. Desetletja preteko, nihče več ne pozna moža, ki se je postaral in s svojim delom pripomogel k blagostanju ondotnih veletržcev, katerega pa so kot izžmeto citrono vrgli v smeti — to je, mož postal je nezmožen za trpinsko delo, zbolel je in hajd ž njim v bolnišnico ali domov, naj zanj skrbi domovinska občina. Slavna gospoda, le poglejte račune, katere nam predlaga v odobrenje deželni odbor in našli bodete vsako leto velike svote, katere plačuje naša dežela tržaški bolnici za kranjske svoje rojake, ki pa ondot morda že desetletja delujejo. Da to z uradnimi številkami dokažem, navajam, da se po teh izkazih ministerstva v Trstu izmed ondotnih 100 prebivalcev le 45 domovno opravičenih in 55, ki nimajo ondotne domovne pravice.

Opustim priliko, ki mu je dana pri tem predmetu, dokazovati, koliko trpe kmetske občine osobito kmetski gospodarji s tem, da odhajajo najboljši delavci od doma v mesta, katera se, kakor nam zadnja desetletja kažejo, silno množe, tako, da je nastalo hudo pomanjkanje poslov na kmetih, ker slab položaj našega kmetijstva ne zmore tako plačevati delavcev, kakor mesta. Vsekako pa so kmetski kraji opravičeni zahtevati, da so oproščeni skrbeti za v mestih in tovarnah onemogle svoje rojake.

(Dalje sledi.)

Kmetijske raznoterosti.

Iz stare smetane napraviš dobro surovo maslo, ako včasih prideneš malo soli smetani. Tako surovo maslo nima neprijetnega okusa in se tudi rajše pini.

Jabolčne in hruševe peške rajše kalé, če jih pred sajenjem štiriindvajset ur namakamo v apneni vodi.

Rac ne dajaj valit zgodaj pomladi. Veliko pomladnih jajec se ne izleže, ker niso oplojena in mlade račice, ki se tako zgodaj zležajo počasi rasto, ker jim manjka zelene krme.

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

VI.

(Dalje.)

— Res je, a so vendar beli, ti so pa zamorci, potomci Hamovi, katere je Bog ustvaril za to, da služijo belcem. Jug jim nikoli ne bode priznal volilne pravice.

— Vendar so mi znani dva ali trije slučajji, ko so zamorci volili; posebno kadar so jih vaši agitatorji pregovorili, da so glasovali za vas. Če zamorec more voliti demokrata, zakaj ne bi mogel republikanca?

Češka šola na Dunaji. — Učno ministerstvo je od bilo prošnje dunajskih Čehov za osnovo javne češke šole na Dunaji, ker zakon zahteva narodno enakopravnost le v vseh deželah, koder bivata faktično dva naroda v deželi Dunajsko češko prebivalstvo pa ni tako, da bi se moglo reči, da biva češka narodnost na Dunaji. Vse utemeljevanje ministerske odločbe je pa jako nejasno in zlasti ni nič jasnega povedano, kdaj da smatra ministerstvo za dokazano, da biva kak narod v kakšnem kraju. Sicer bi pa bila nekaka dolžnost, da bi država prevzela češko šolo na Dunaji v lastno oskrb. Če vzdržuje na Primorskem, v Dalmaciji in v Galiciji za Nemce nekatere ljudske šole, bi ravno tako morala vzdrževati jo za Čehe na Dunaji, kajti razmere so ravno iste. Dunajski Čehi imajo pač isto pravico do podpore od države, kakor Nemci v Trstu ali pa v Dalmaciji. Seveda pričakovati ne smemo, da bi se vlada postavila na tako vzvišeno stališče.

Trozveza. — Kakor se z edne strani zatrjuje, da se sedanja trodržavna zveza, v kateri bi bila zopet Italija, ne more obnoviti, tako se z druge strani zopet zagotavlja, da bo v novi zvezi tudi Rusija, da se bodo torej zvezale Avstrija, Nemčija in Rusija. Poslednji namreč zadnji dogodki na Francoskem niso povšeči in noče torej nikake zveze več z njo. Nasprotno pa ruski listi ravno zagotavljajo, da se Rusija zato ne more priklopiti trozvezi, ker bi bila potem Francija osamljena, in bi sedanja protiteža napram trozvezi izginila in bi bil vsled tega v nevarnosti evropski mir.

Nemčija. — Bismark bivši nemški državni kancelar in ustvaritelj sedanje Nemčije, praznuje letos svojo osemdesetletnico. Pripravlja se vse, kako bi dostojno proslavili ta jubilej. Vsa mesta v Nemčiji z nad 10.000 prebivalci imenovala ga bodo častnim meščanom. Dalje hočejo vse nemške državnice podeliti Bismarku častno državljanstvo in sedež v njih zbornicah. Tudi nameravajo Bismarka imenovati častnim državljanom skupne nemške države. V to bi bilo treba posebnega zakona. Kako se bo še sicer častil Bismark in kako ga bo proslavil ob njegovi 80letnici cesar, to se še ne ve na drobno. Gotovo pa je, da se bodo Bismarku izkazale k njegovemu jubileju časti, kakor še nobenemu državniku prej ne.

Azija. — Na Kitajskem so vsled padea trdnjave Hejvaj-heja, in vsled poraza vsega kitajskega brodogradništva prišli do uverjenja, da jim ne preostane ničesar drugega, nego skleniti z zmagonosnimi Japonci mir. Dogovori so se že pričeli. Kitajski dvor je poslal podkralja Li-hung-tšanga v Hirošimo, sedanje središče Japonske, da se dogovori glede miru, ker japonske zahteve rasto tim bolj čim več zmag imajo za seboj. Danes zahteva Japonska, da ji odstopi Kina otok Formoso in ostale manjše otoke, dalje zahteva protektorat nad Korejo, otvorjenje mej japonski trgovini, in da sme zasesti nekatere pečilske luke in konečno tisoč milijonov vojne odškodnine. To zahteva Japonska danes, kaj bi zahtevala, če dobi še Peking, središče Kitajske, tega danes ni moči vedeti. — Vprašanje je, bo-li kitajska vlada sprejela navedene pogoje, in če jih sprejme, kaj poroča k temu interesovane evropske velevlasti Anglija, Francija in Rusija. Te velevlasti ne morejo in ne smejo nikakor privoliti, da bi se japonski vpliv v škodo njihovega vpliva preveč raztegnil. Japoncem bo vsekako upoštevati pri njih zahtevah tudi to okoliščino.

Obrtnija.

Slovensko posojilništvo.

Spisal Ivan Lapanje.

(Dalje.)

Po Raiffeisenovem prizadevanji se je osnovalo na stotine posojilnic. Kolikor mogoče, je vse te zavode

združil v jednako društvo, kakeršno je naša „Zaveza“; okolo 500 posojilnic je vodil v tem svojem društvu, ki je imelo 8—10 preglednikov za zavode, ki so se mu pridružili. Blagi mož je umrl šele pred nekaterimi leti (1888.), sedemdeset let star. Po njegovih načelih se je osnovalo že več kakor 1500 posojilnic.

Drug jednako zaslužen mož je bil Schulze De-litzsch. Mož je menda istih let, kakor je bil Raiffeisen. Za nemško posojilništvo imata oba jednake zasluge. Dočim je prvi začel svoje delovanje na zahodnem Nemškem, bilo je delovanje drugega prvotno razširjeno bolj po vzhodnem Nemškem, po Pruskem in Saksonskem. Oba moža sta začela delovati v istih letih (1847—1850.); oba sta imela skoro jednaka načela in jednake namene: združiti posamezne moči, posamezne ljudi v celoto, v ta namen, da celota posameznim posojuje, kadar so v denarni stiski. Po načelih vzajemnosti, po principih skupne zaveze priti do skupnega kapitala in premoženja, s katerim naj se posameznim členom te skupnosti pomaga — to je bil smoter pri obeh možeh. Razločevala sta se le v nebitvenih rečeh. Raiffeisen je imel princip, pomagati le kmetskemu ljudstvu; zato je hotel ustanavljati le kmetске posojilnice. Schulze ni bil tako tesnosrčen. On je prirejal in nasvetoval denarne zavode za vse stanove, za roko-delce, kmete, trgovce in za slehernega pač, kdor se je hotel pridružiti osnovanemu denarnemu društvu; zato je nasvetoval zdaj omejeno, zdaj neomejeno zavezo, sploh je dokaj več svobode puščal v svojih naukih. Zato so se mogle po njegovih nazorih osnovane denarne zadruge več ali manj razširiti ali skrčiti in dobiti celo značaj velikih denarnih zavodov, denarnih bank. Raiffeisen je želel, da ima le vsaka kmetška vas ali vsaka kmetška župnija svojo posojilnico. Da bi več župnij skupno imelo svoj denarni zavod, to naj bi bila le izjema. Raiffeisenove posojilnice naj bi ostale tudi vedno prave kmetске posojilnice, katere naj bi v resnici le kmetje na skrbi imeli; jedino le za vodstvo računov naj bi se posluževali izobraženega moža (učitelja, župnika). Schulze pa ni izključeval inteligence in glede obsega v terénu (ozemlji) ni stavil nikakoršnih mej. Zato se se posojilnice te vrste razprostirale navadno čez jeden ali pa tudi več upravnih (sodnih) okrajev in bile ustanovljene zdaj za kakošno mesto, zdaj za več vasij itd. Bistveni razloček mej tema snovateljema nemških posojilnic je bil tudi ta: Raiffeisen je izključil deleže, Schulze jih je pa na vsak način priporočal. Raiffeisen ni trpel, da bi udje imeli od posojilnic še kakošen drug dobiček, kakor ta, da so na posodo dobivali. Schulze je pa dopuščal, da se je dajalo prvič deležem obresti in drugič primeren del udom od napravljenega konecletnega dobička ali celo oboje skupaj. Raiffeisen je pa terjal, da ves dobiček pride v prihranjeno zalogo. Za le-to je tudi Schulze skrbel, toda s tem razločkom, da on ni odrekal pravice posameznim udom do tega rezervnega fonda, katerega bi si oni smeli mej seboj razdeliti, ako bi se kdaj razšli. Raiffeisen je pa hotel, da se posamezni udje nikoli ne dotaknejo prihra-

njene zaloge. Sicer sta pa oba, ki sta posredno in neposredno, z besedo in peresom jako veliko zavodov v življenje vzbudila, s tem nadzorovala posojilnice, da sta leto za letom priobčevala v letopisih o njih statistične date in dajala navode za pravilno poslovanje. Vrh tega sta oba združila večino svojih posojilnic v društvo, katero je po svojih knjigah, časopisih in uradnikih zvezne posojilnice podučevalo in nadzorovalo, torej sta ona dva to storila, kar dela „Zveza slovenskih posojilnic“ tudi že več nego 10 let. (Dalje sledi)

Obrtnijske raznoterosti.

Stroj za tajanje snega. V Bremenu je neki polkovnik izumil stroj, s katerim se sneg taje po ulicah, da ga ni treba odvajati. Prvi poskusi so se baje dobro obnesli. Mesta si bodo z novim strojem dosti privarovala, ako se dobro obnese, ljudje pa zgube mnogo zaslužka.

Nov način reklame. Neki genfski fotograf je prišel na jako ženijalno misel, da bi inzerate dali napraviti v jezera in vode, da bi jih čitali ljudje, ko bi se vozili v čolnih. Inzerati bi bili napravljeni iz lesa v raznih barvah. Prvi poskus se je baje dobro obnesel.

Kmetijstvo.

Potreba preuredbe domovinskega zakona iz l. 1863.

(Utemeljeval v deželnem zboru posl. Povše.)

(Dalje.)

Naj navedem v podkrepljenje teh besed zopet uradne izkazane številke, katere prav jasno govore za potrebo preuredbe domovinske pravice, ker taki odnošaji so prekrivični in glasno kličejo po preuredbi.

Nahajajo se med 100 prebivalci: na Dunaju 65 ptujih, domovno neopravičenih in le 35 domačinov, v Dun. Novomestu 75 ptujih in le 25 domačinov, v Lincu 73 ptujih in le 27 domačinov, v Steyer-u 78 ptujih in le 22 domačinov, v Solnogradu 70 ptujih in le 30 domačinov, v Gradcu 78 ptujih in le 22 domačinov, v Mariboru 86 ptujih in le 14 domačinov, v Celju 61 ptujih in le 39 domačinov, v Ptuji 78 ptujih in le 22 domačinov, v Celovci 72 ptujih in le 28 domačinov, v Ljubljani 76 ptujih in le 24 domačinov, v Trstu 55 ptujih in le 45 domačinov, v Inomostu 72 ptujih in le 28 domačinov, v Pragi 75 ptujih in le 25 domačinov, v Brnu 69 ptujih in le 31 domačinov, v Olumucu 80 ptujih in le 20 domačinov, v Lvovu 54 ptujih in le 46 domačinov, v Krakovu 60 ptujih in le 40 domačinov, v Črnovicah 50 ptujih in le 50 domačinov. In ne dokaj boljše razmere izkazujejo številke, seštete za cele dežele.

Tako odpade na 1000 prebivalcev v Nižji Avstriji 123 ptujcev, na Štajarskem 100, na Koroškem 79, na Kranjskem 27, na Tržaškem 89, na Goriškem 21, v Istri 18, na Češkem 92, v Galiciji 19, v Bukovini 18, v Dalmaciji 6 ptujcev.

Te številke pa kažejo tudi, da na Kranjskem, Goriškem, Dalmaciji, Istri, Galiciji ni dokaj kruha najti, zato le pičlo število ptujcev, pač pa se sme sklepati, da marsikak našinec išče kruha v ptujini, kjer ga izkoristijo ter ko onemore, vrnejo nam nazaj. Če je katera dežela, je gotovo naša, ki ima pričakovati olajšav od novega domovinskega zakona, po katerem bo poštenemu človeku mogoče pridobiti si domovinsko pravico v ptujini, v kateri se je naselil, s tem pa se bo zdatno znižalo breme za oskrbovanje revežev v premnogih ubogih naših kmetskih občinah. Po novem zakonu naj je slehern pošten državljan, ki biva 5 let v kaki občini in se tam preživi pošteno ter davek odrajuje, opravičen doseči v tej občini svojo domovno pravico; delavci, ki ne plačujejo nikakega davka pa pridobe domovno pravico, ako so 10 let v tej občini pošteno živeli.

Važno je v tem načrtu, da zamore ne le posameznik, ampak tudi rojstna občina, v katero pripada dotični državljan, zahtevati od one občine, v kateri je njihov rojak preživil določeno dobo let, da mora dotičnika sprejeti za svojega občana. Prav ta določba je velike važnosti in pomena za nas, od koder toliko našincev hodi v Trst, ki pa trdovratno, kakor je dokazano, zavrača prošnjo naših tam tudi 20 in več let živečih in delujočih ljudij, če so tudi davkoplačevalci in najrednejši ljudje. Po tem paragrafu pa bodo naše občine zamogle po pretečeni dobi kar zahtevati od tržaške občine, da podeli tem našincem ondotno domovno pravico.

Sicer pa se mora sploh ublažiti to vprašanje pri-skrbljevanja ubožcev z izvršitvijo socialnih reform. Že dosedaj se je nekaj v to svrhu storilo in sicer s tem, da se je vpeljalo zavarovanje proti nezgodam za delavce v tovarnah in obrtnijah. Leta 1889. izplačalo se je ponesrečencem 205.000 gld., leta 1893. že 1,229.432 gld. in koncem l. 1893. uživalo je 8886 delavcev ponesrečencev skupno 660.907 gld. podpore na leto.

Prav tako so bolnišne blagajne izplačale v l. 1893. nad 11 milijonov gld. zbolelim delavcem podpore.

(Konec sledi.)

Kmetijske raznoterosti.

Agrarni shod. Dne 7. t. m. se snide na Dunaji agrarni shod. Posvetoval se bode o rentnih posestvih in kmetijskih zadrugah, potem, kako bi se dala povzdigniti živinoreja v Avstriji, o skušnjah z živinsko soljo v raznih deželah in dobivanju kajnita in kalijevih solij iz Kalusza ter o pravnih razmerah grajščinskih uradnikov.

Spravljanje krompirja. Ves gnil in nagnit krompir se ima pri spravljanji odstraniti, zdrav krompir se očisti in vsuje na kup, ko so se spodaj poprej položile deske jedna poleg druge. Te deske pa morajo biti podložene z opeko, da so vsaj 30 cm od tal. Kup ne sme priti v dotiko z mokrimi stenami. Iz kupa odstrani se polagoma še nagnit krompir. Kadar ni mraza, mora se klet pogosto prevetrovati.

Pokončevanje mahu po travnikih. Mah spraviš s travnikov, če potreseš zelene galice, ali pa poliješ travnik z vodo, v kateri si raztopil zelene galice.

kralj jih imenuje 40. — Nadalje se poroča, da se po Srbiji širijo pozivi na narod, da naj se siloma zapreči povratek v Srbijo kralju Aleksandru, razkralju Milanu in razkraljici Nataliji.

Obrtnija.

Slovensko posojilništvo.

Spisal Ivan Lapanje.

(Dalje.)

Popred kakor nemški kmetje so znali češki kmetje razlagati si sanje egiptovskega Jožefa; t. j. v dobrih časih varčevati za slabe čase. Že v 18. stoletju in menda še poprej so imeli kmetje po čeških vaseh in trgih navado, da so žito v dobrih letih ali pa sploh v jeseni shranjevali, da so ga imeli za slabe čase in za setev. Nekov del svojih pridelkov morali so „založiti“ v skupnih žitnicah in shrambah, v katere so morali tudi graščaki nekaj doprinašati. Prve češke posojilnice na Češkem, Moravskem in Šleskem so bile torej žitne, a ne denarne založnice, ki so bile last vseh zemljiških posestnikov dotične vasi. To shranjevanje žita je bilo začetkoma prostovoljno, pozneje pa za cesarja Jožefa ukazano. To je trajalo morebiti skoro do polovice tega stoletja. Iz teh žitnih zakladov, ki so prišli kmalu pod državno nadzorstvo, izcimili so se polagoma denarni zavodi. Žita je namreč večkrat preostajalo, prodali so ga, denar pa shranjevali. In kakor je bilo žito občna (občinska, vaška) last, tako tudi za žito skupljeni novci, katere so začeli mesto žita — ne podarjevati, marveč posojevati. Na ta način so nastale sredi tega stoletja in pozneje češke „gospodarske založny“. Ž njimi se je začelo pečati tudi zakonodavstvo, osobito deželni zbor, da so se le starodavno češke posojilnice uredile v duhu časa in po enakomernem zakonitem potu. Najprvo se je več teh malih založnic, ki so bile po vaseh raztresene, združilo v okrajne založnice, ki so bile in so še nadzorovane po deželnem odboru; pozneje so se uredile v zmyslu združnega zakona ali pa prelevile celo v čisto nove zadrage po Schulzejevem ali Raiffeisenovem sistemu.

Razen „gospodarskih založen“ so se pa istočasno, kakor na Nemškem, tudi na Češkem snovale samostojne posojilnice za drugo ljudstvo, (zemljiški posestniki so jih že imeli) za meščane, rokodelce, trgovce itd. Te so bile osnovane največ po Schulzejevih navodih. Njih število je bilo že pred 20 leti jako veliko, ko so se osnovale še kot društva, ko ni bilo še sedanjega ugodnega združnega zakona. To posojilnice so zvali „občanske (meščanske) založny“; imele so menda svoje sedeže največ po mestih, trgih in obrtnih krajih.

Kot tretja pa slabše zastopana vrsta čeških posojilnic bi bile one male „založne“ iz novejšje dobe, katere imajo običajno naslov „sporitelni a uverni spolek“. Te se le v tem od onih razločujejo, da so sprejele bolj Raiffeisenova načela, da na pr. izključno le na zadolžnice po-

sojujejo, kar so sicer tudi starejše „gospodarske založne“ delale.

Kakor imamo Slovenci svojo „Zvezo“, tako imajo Čehi svojo „Jednoto založen v Čechách, na Moravě a ve Slezsku“, ki izdaje jednako našemu „Letopisu“ štatistiko čeških posojilnic in ki jih podučuje in menda nekoliko tudi po svojih uradnikih nadzoruje. K tej „Jednoti“ plačujejo jednako slovenskim posojilnicam posamezne „založne“ na leto 5—100 gld. po tem, kakor so večje ali manjše. Iz najnovejše štatistike (za l. 1892.) posnamemo, da je vseh čeških založnic l. 1892. bilo v omenjenih deželah češke krone 680 (vmes tudi 1 na Dunaji), ki so imele 266.095 članov.

Dočim skrbi „Jednota“ le za red in poduk pri posojilnicah, ima pa „Živnostenska (obrtne) banka“ v Pragi s svojimi podružnicami nalogo, da jim priskoči na pomoč, kedar so v denarnih stiskah. Ta banka posojuje češkim založnicam, kedar potrebujejo, večje ali manjše svote proti menicam. S to banko so stopile tudi že slovenske posojilnice na enak način v zvezo in bile prav zadovoljne s postrežbo.

Predno prestopimo h kratki zgodovini slovenskih posojilnic, moramo povdarjati, da je češko posojilništvo najstarejše in najbolj razvito ter da prekosi vse nemško posojilništvo v deželah češke krone in drugih avstrijskih kronovinah.

Posojilništvo se je začelo namreč v zadnjih letih tudi po Dolenjem in Gorenjem Avstrijskem širiti in tudi po Tirolskem. Povsodi se snujejo posojilnice ali po Schulzejevih ali po Raiffeisenovih principih; vendar se ne more nič bolj razviti kakor slovensko posojilništvo, čeprav podpirajo dežele same ustanovitev ondotnih novih posojilnic (osobito onih po Raiffeisenovih nazorih), dočim se mora naše posojilništvo le na lastne moči, na domoljube in na moč slovenskega kmeta opirati. (Dalje sledi.)

Obrtnijske raznoterosti.

Kaj more postati iz drevesa v jednom dnevu?
V Cämnerswaldu so nedavno zjutraj ob sedmih posekali dve smreki, hitro so jih omlajili, sparili, razbrusili v lesno snov, hitro iz nje napravili papir, ki je ob petih popolne že bil suh in še tisti večer tiskali na njem važne novice in potem s kosi vrhov omenjenih smrek poslali v razstavo v Freiberg. Tu se vidi, kaj je vse mogoče, pri današnjem napredku industrije.

Črnina ebenovine, katero tako občudujejo v umetnih mizarijah, se da tudi umetno prirediti. Površje bukovega, brezovega ali češpljevega lesa se napoji z žvepleno kislino, potem se pa les razgreje, dokler ne dobi zaželene barve.

Špiritni lak za barvanje pletenih torb se napravi, ako se kilo ameriške smole, kilo rubinovega šelaka, kilo terpentina na ognji raztopi in potem pridene 4½ kile močnega špirta. Ta lak se sicer malo počasi suši, tako je pa jako dober za taka dela.

Osveženje dragocenin. Žveplene kisline se ogreje v glinasti posodi, v gorko in ne vrelo kislino se pomočijo dragocenine (zlate in srebrne), potem se pa izplaknejo v mlačni vodi in z žaganjem posuše.

Obrtnija.

Slovensko posojilništvo.

Spisal Ivan Lapanje.

(Dalje.)

Kako se je torej začelo slovensko posojilništvo?

Po vzgledu čeških posojilnic in po Schulzejevih nazorih je praktično vpeljal prvo slovensko posojilnico pokojni češki rojak Horak v Ljubljani, ker je bil ondi že pred 35 leti združil nekatere ljubljanske obrtnike v „obrtijsko pomožno društvo“, ki je bilo v prvi vrsti denarna zadruga in je že prvotno slovensko-nemško uradovalo. Vendar je vse drugo slovensko občinstvo na posojilnice javno opozoril še le znani naš domoljub, gosp. dr. Jos. Vošnjak, ki je v letih 1868. po Češkem potoval, da bi se seznanil z ondotnimi razmerami in potem Slovence opozoril na vse, kar je ondi hvalevrednega našel. Res je storil to v „Slovenskem Narodu“, v katerem je posebno to povdarjal, kako je na Češkem z veseljem videl, da so imeli skoro v vsaki vasi svojo „založno“. Na to je povdarjal potrebo tacihi zavodov za Slovence tudi v koledarji (1871) družbe sv. Mohorja, kjer je bil ob enem priobčil tudi pravila za uzor. Praktično pa je skusil napraviti prvo slovensko posojilnico v svojem takratnem službenem kraju, v Šmarji pri Jelšah; to se mu pa ni posrečilo, ker je bil ta kraj prehitro zapustil preselivši se v Slovensko Bistrico.

Vendar so pa istočasno ljutomerski rodoljubi po navodu Schulzejevih knjig in pravil ustanovili že l. 1871. kot društvo tako rekoč prvo slovensko posojilnico, kateri je že bodoče leto tudi kot društvo sledila posojilnica pri sv. Jakobu v Rožni dolini. Da sta obe vzeli Schulze-ja za uzor, to posnamemo že iz tega, ker sta obe vpeljali visoke deleže, in svojo moč posebno v deleže stavili. Za to pa imate dandanes še obe prav velike svote v deležih. Kar se je posojilnic pozneje osnovalo, n. pr. ona v Metliki, ki je zelo stara, si je tudi le bolj Schulze-ja vzelo za uzor; metliška posojilnica ima n. pr. tudi dokaj visoke deleže, od katerih daje precej veliko delnine. Skoraj po enakih uzorih se je osnovala tudi posojilnica na Vrhniki, dasi je pozneje delovati začela. Celjska posojilnica je vpeljala poleg velikih tudi male deleže in to zaradi tega, da si je pridobila s tem davčne olajšave zakona z dne 27. decembra 1880. Po njenem uzoru se je vsled navodov, ki jih je dajala „Zveza“, osnovalo največ slovenskih posojilnic, katere strinjajo nazore Schulze-jeve in Raiffeisnove in se ob enem opirajo, kakor se tudi morajo, na zadružni zakon od l. 1873. In to tudi odobrujemo. Nikakor ne moremo namreč svetovati, če bi to tudi naš zadružni zakon dovolil, da bi posojilnice bile čisto brez deležev, kakor Raiffeisen želi.

Raiffeisenov nasvet, da ostani prihranjena zaloga (rezerva) nedotakljiva za vse čase, je vzprejel tudi zakon od 1. junija 1889., na kateri se je žužemberška in loška

posojilnica ozirala pri svojih pravilih in pa tudi krška, ki je bila svoja pravila z ozirom na ta zakon spremenila. Na drugi strani pa se z Raiffeisnovimi nazori, po katerih je deloma osnovanih nekaj posojilnic na Koroškem, nikakor ne strinjamo, da bi posojilnica le v svoji vasi (župniji) delovala. To je premajhen delokrog. Zato take posojilnice nikakor ne morejo prav uspevati. Imajo premalo duševnih in materijelnih močij na razpolaganje. Največ slovenskih posojilnic si je izvolilo jeden sodni okraj za svoje torišče. Take tudi najboljše uspevajo, zlasti če imajo sedež na mestu sodišča, in če so v dobrih rokah. Takih posojilnic je tudi na Štajarskem in Kranjskem največ, tudi na Primorskem se ravnaajo večinoma po tem vzgledu. Le na Koroškem ni bilo mogoče povsod ravnati se po tem načelu, ker baš na sedeži sodišč ni bilo dobiti za to posel potrebnih domoljubov. Mi želimo, da bi se stare in nove posojilnice ravnale po duhu in navodih, katere daje „Zveza slovenskih posojilnic“, da postanejo na ta način slovenske posojilnice zdrava in krepka specialiteta mej avstrijskimi posojilnicami.

Te nazore zastopa 7 obče tudi „zveza slovenskih posojilnic“, vendar to društvo noče ničesar slišati o Raiffeisnovih zavodih in noče priporočevati, da bi se nove ali stare posojilnice ravnale po zakonih z dne 1. junija 1889. in z dne 14. junija 1894. Strinjamo se v tej točki z nazori tega društva, da se Raiffeisnove posojilnice Slovincem ne priporočujejo, odobrujemo tudi uzorna pravila „zveze“ iz prejšnjih let, katerim dajemo celo prednost pred sicer obširnimi in temeljitimi uzornimi pravili, katera so letos na svetlo prišla v „letopisu“; vendar nikakor ne moremo pritrjevati tem nazorom društva „zveze slovenskih posojilnic“, da bi se pri snovanju novih posojilnic omenjena nova zakona popolnoma prezirala. Dokler je bilo malo slov. posojilnic, dokler so se snovale posojilnice v velikih krajih, je bilo čisto primerno, da so se urejevale bolj po Schulze-jevih nazorih, vsled katerih niso bile omejene ne glede obsega (terena), ne glede visokosti deležev in tudi ne glede na način posojevanja.

(Konec sledi.)

Obrtnijske raznoterosti.

Analinovo črnilo za kopiranje brez stiskalnice se napravi, ako se 40 g nigrosina z gorko vodo fino zdrobi, potem pridene 7 g glicerina in 6 g grozdnega sladkorja in končno vse toliko zredči, kolikor je potrebno za pisanje.

Raba glicerina za strojarje. Da usnje ni pretrdo, se doseže, ako se stroju pridene nekaj glicerina.

Naprava popolno prozorne kožice. Raztopi se 4 do 8 delov kolodijske volne v etru ali alkoholu, in sicer del volne v 100 delih tekočine, potem se pridene ricinusovega olja kake 4 % in kakih 10 % kanadskega balzama. To se vlije na zrkalno ploščo in posuši z zračnim tokom 50° gorkote. Dobi se tako koža, skozi katero se vidi, kakor skozi steklo, ki je elastična in jej ne škodujejo kisline in alkalije.

Nova lesna lužila. Petdeset gramov alizarina raztopi v litru vode in pridene nekaj kapljic salmijaka, toliko da se opazi hud duh salmijaka, in s to tekočino namaži poprej dobro posušeni les. Hrastov in jelkov les postane rumenorjav, ja-

se je svojedobno na berolinskem kongresu vrhovna oblast nad Kongom. Nada, ki se je stavila na to državo, se je izneverila, mesto dobička, izkazovala je vedno izgubo. Kralj Leopold je to izgubo dosedaj pokrival iz lastnega žepa. Z Belgijo nima Kongo nič skupnega. Kralj Leopold noče več izgub iz lastnega pokrivati in hoče, da Belgija kot država sama prevzame Kongo pod svojo upravo in da vrhu tega povrne kralju stroške, katere je imel za Kongo. Kralj Leopold zahteva to-li odločno vse to, da je pripravljen odpovedati se prestolu, ko bi belgijska zbornica odklonila to zahtevo. Pripominja se, da je protivje proti temu predlogu veliko. Vrhu tega prete delavci z občnim štrajkom, ker se vlada brani uvesti občno volilno pravico pri občinskih volitvah. Razmere v Belgiji so napete.

Rusija. — Poroča se, da nastopi maja meseca carska dvojica potovanje v Berlin in Pariz in da se na povratku ustavi na Dulaji. — Knez Lobanov je imenovan ministrom za vnanje stvari.

Azija. — Kitajska je prosila vse evropske velesile in severoameriške združene države, da jo podpirajo pri sklepanju miru z Japonsko. Velevlasti se bodo bržkone sporazumele o odgovoru na to prošnjo. — Pogajanja za sklepanje miru vršila se bodo po nekih poročilih v pristanišču Simonoseki na japonskem otoku Nipon. Kitajski pooblaščenec Li-Hung-Čang se je že napotil v Simonoseki. Predno se ne sklene mir, se ne napravi nobeno premirje in tudi ne preneha z vojno. — Poroča se, da hoče japonska vlada vreči sedanjo na Kitajskem vladujočo dinastijo Mandžu in na prestol posaditi Ming dinastijo, ki je vladala pred Mandžu. Ming-dinastija bi se morala za to uslugo napram Japoncem zavezati, da jim prepusti prosto trgovino v Kitajski, da bi japonski inženirji gradili na Kitajskem železnice in da bi japonski častniki vežbali kitajsko vojsko. Ta vest se že sama na sebi ne glasi verojetna, sicer pa Japonci nimajo tudi te moči, da bi mogli dinastijo vreči in če tudi vzamejo središče kitajsko — Peking, kajti tu bi druge velevlasti posegle vmes.

Obrtnija.

Slovensko posojilništvo.

Spisal Ivan Lapanje.

(Konec.)

Svobodno jim je bilo razširiti svoj delokrog na bližnje in daljne okraje; svobodno jim je bilo vpeljati majhne ali velike deleže, majhne ali velike obresti, in pri posojevanju posluževati se menic ali zadolžnic ali obojih. Vse večje posojilnice ali posojilnice v večjih krajih naj bodo tudi v bodoče tako osnovane na pr. posojilnice v Celji, Mariboru, Ptuji, Gorici, Trstu itd. Kar se pa novih posojilnic osnuje v malih krajih ali kar je starih manjših posojilnic sredi kmetskega ljudstva, tem pa svetujemo, da se ravnajo pri ustanovitvi, ali kedar pravila preneajo, ne samo po uzornih pravilih naše „posojilniške zveze“, ampak da vzamejo za podlago tudi omenjena zakona (z dne 1. junija 1889. in 14. junija 1894.) V smislu teh določeb bodo povsodi ustanovili posojilnice z neomejeno zvezo; kajti take dajejo veliko več poroštva in uživajo mnogo več kredita, kakor one z omenjeno zavezo. Tudi radi tega ni priporočati posojilnic z omejeno zavezo, ker se po razsodbi upravnega sodišča posojilnica z omejeno zavezo ne more pozneje pretvoriti v zadrugo z neomejenim poroštvom. Ako se posojilnice nadalje ravnajo po

omenjenih zakonih, ne morejo upeljati velikih deležev (namreč čez 25 gld.) in ne smejo svojega delokroga preveč razširiti gotovo ne čez jeden sodnji okraj. Nam se namreč jako primerno zdi, da se razprostira delovanje manjših slovenskih posojilnic v jednom samem sodnem okraju. V tem slučaju, in ako izpolni še nekatere malenkostne pogoje (raba zadolžnic in ne menic) dobi posojilnica dovoljenje, da sme rabiti menični kolek (prva lestvica) pri zadolžnicah in to tudi takrat, ako je na zadolžnici več porokov. Po teh načelih je na Kranjskem že več posojilnic osnovanih na pr. v Žužemberku, v Krškem, v Idriji, v Ložu, v Litiji itd.; zato bi želeli, da bi tudi tiste posojilnice, katere se bodo še ustanovile, po teh nazorih svoja pravila uredile, in da bi se tudi nekatere stare posojilnice z neomejeno zvezo po njih ravnale, kadar nameravajo svoja pravila prenearediti.

Razen te želje imamo še drugo, ki ni nič manj važna od te. Sprožila se je že večkrat in tudi pri zadnjem občnem zboru „Zveze“ je bila na dnevnem redu. Vse nove slovenske posojilnice živo potrebujejo navoda za pravilno poslovanje. Nemci in Čehi imajo takih knjig vse polno. Štajarski deželni odbor je na pr. lani izdal v nemškem jeziku lep navod, kako se naj snujejo in urejujejo Raiffeisenove posojilnice. A ko ga je pisec teh vrstic naprosil, da bi ga izdal tudi v slovenskem jeziku, dobil je odgovor: „nix bindisch“ t. j. ni mu ustregel. „Zveza slov. posojilnic“ bi bila pripravljena založiti tako knjigo, toda ne dostaje jej sredstev, ker ima s perijodičnim nadzorovanjem slov. posojilnic in z izdajanjem „letopisa“ veliko stroškov. Pisec teh vrstic se je radi tega obrnil s prošnjo do deželnega zbora kranjskega za denarno podporo v ta namen.

Treba pa je, da ga bodo tudi vse slov. posojilnice podpirale, in da sleherna slovenska posojilnica vzame vsaj 5—10 iztisov te knjige. Spisati jo utegneta oba nadzornika slov. posojilnic, od katerih ima jeden baje že nekaj rokopisa pripravljenega. Knjiga obsegala bode 150 strani v navadni osmerski obliki. Cena jej bode nevezani 1 gld., vezani 1 gld. 20 kr. Zato se s tem vse posojilnice uljudno prosijo, da bi se v kratkem oglasile, ako so pripravljene, to podjetje podpirati.

Obrtnijske raznoterosti.

Podmorski brzojav. Misli se položiti podmorski brzojav iz San Franciska v Havaj in od tod v Japan. Dela se baje kmalu začno.

Novozgrajena predilnica v Ajdovščini začne delo v juniji in bode električno razsvetljena. Naprava za električno razsvetljenje tovarne bode tudi dajala potrebno elektriko za razsvetljenje glavnih trgov.

Najslavnejši ženski krojač. V Parizu je umrl v 77. letu ženski krojač Worth. On je bil Anglež, a se je mlad preselil v Pariz in osnoval slovečo krojaško delavnico. Njegova delavnica je bila odločilna v modnih stvareh. Pri njem je naročevala seveda le najprva gospoda. Računal je seveda jako drago in si prihranil več milijonov.

Proti krošnjarstvu. Dne 10. t. m. bil je na Dunaju velik shod odposlancev raznih obrtnih zadrug, ki se je posve-